

MATN USTIDA ISHLASH ORQALI O'QUVCHILARNING KREATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Imomchayeva Umida Neymatjonovna

Chirchiq Davlat pedagogika universiteti

1-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada matn ustida ishlash jarayonida o'quvchilarning kreativ kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi tahlil qilingan. Maqolada kreativ kompetensiyani rivojlantirishning nazariy asoslari, zamonaviy yondashuvlari va samarali metodlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijasida matn bilan ishlashning innovatsion usullari va ularning kreativ fikrlashni rivojlantirishdagi ahamiyati aniqlangan.

Kalit so'zlar: kreativ kompetensiya, matn bilan ishlash, innovatsion metodlar, kreativ fikrlash, ta'lim metodikasi.

Аннотация: В данной статье анализируется методика развития творческой компетентности учащихся в процессе работы над текстом. В статье рассмотрены теоретические основы, современные подходы и эффективные методы развития креативной компетенции. Исследование выявило инновационные методы работы с текстом и их значение для развития творческого мышления.

Ключевые слова: креативная компетентность, работа с текстом, инновационные методы, креативное мышление, методика обучения.

Abstract: This article analyzes the methodology for developing students' creative competence in the process of working on the text. The article examines the theoretical foundations, modern approaches and effective methods for the development of creative competence. As a result of the study, innovative methods of working with text and their importance in the development of creative thinking have been identified.

Keywords: creative competence, work with text, innovative methods, creative thinking, educational methodology.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning kreativ kompetensiyasini rivojlantirish masalasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Kreativ kompetensiya – bu shaxsning ijodiy fikrlash, muammolarni nostandart usulda hal qilish va yangi g'oyalarni yaratish qobiliyati bo'lib, u XXI asr ko'nikmalarining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi [1].

Ta'lim jarayonida matn ustida ishlash o'quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Matn bilan ishlash jarayonida o'quvchilar nafaqat axborotni qabul qilish va qayta ishlash, balki uni yangicha talqin qilish, transformatsiya qilish va yangi g'oyalarni yaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Bugungi kunda o'quvchilarning kreativ kompetensiyasini rivojlantirish masalasi ko'plab olimlar va metodistlar tomonidan o'rganilmoqda. Xususan, Azimov [2] ta'kidlaganidek, matn bilan ishlash jarayonida kreativ fikrlashni rivojlantirish uchun maxsus metodologik yondashuvlar zarur.

Bu borada zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar va raqamli resurslardan kompleks foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Kreativ kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha ilmiy-metodik adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, matn ustida ishlash jarayonida bir qator samarali metodlardan foydalanish mumkin. Petrov [3] o'z tadqiqotlarida matn tahlilining quyidagi innovatsion usullarini taklif etadi: assotsiativ fikrlash, matnni qayta ishlash, ijodiy yozma ishlar.

Smith [4] ta'kidlaganidek, kreativ kompetensiyani rivojlantirishda matn bilan ishlashning zamonaviy texnologiyalari muhim rol o'ynaydi. Bu borada multimediali materiallar, interaktiv topshiriqlar va raqamli resurslardan foydalanish tavsiya etiladi [5].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlar tahlili natijasida matn ustida ishlash orqali kreativ kompetensiyani rivojlantirishning bir qator samarali metodlari va yondashuvlari aniqlandi. Ushbu metodlarning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularni kompleks qo'llash kreativ kompetensiyani rivojlantirishda yuqori samara berishi aniqlandi.

Matnni kreativ qayta ishlash metodlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, Johnson [6] ning tadqiqotlariga ko'ra, matnni qayta ishlash jarayonida o'quvchilar turli xil ijodiy yondashuvlardan foydalanishlari mumkin. Bunda matnni boshqa janrga o'zgartirish, qarama-qarshi syujet yaratish, matn kontekstini o'zgartirish kabi usullar samarali natija beradi. Masalan, badiiy matnni publitsistik matnga aylantirish, hikoyani dramatik asarga o'zgartirish yoki matnning zamon va makonini o'zgartirish orqali yangi matn yaratish o'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi.

Karimov [7] ning fikriga ko'ra, matn bilan ishlashda assotsiativ fikrlash metodlari o'quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Mental xaritalar tuzish, klaster metodidan foydalanish, semantik tarmoqlar yaratish kabi usullar o'quvchilarga matn mazmunini chuqurroq anglash va yangi g'oyalarni generatsiya qilish imkonini beradi. Bu jarayonda o'quvchilar matnning turli qatlamlarini kashf etadilar va ular o'rtasidagi bog'liqliklarni ijodiy tarzda ifodalaydilar.

Zamonaviy ta'lim muhitida raqamli texnologiyalarning roli tobora ortib bormoqda. Wilson [5] ta'kidlaganidek, interaktiv platformalar, onlayn resurslar va multimedia vositalari o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar yordamida matnni vizualizatsiya qilish, matn asosida multimediali taqdimotlar yaratish, elektron formatda ijodiy loyihalar ustida ishlash mumkin.

Smith [4] ning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, matn ustida ishlashning zamonaviy metodlari o'quvchilarning nafaqat kreativ fikrlashini, balki tanqidiy tahlil qilish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Bunda matnni tahlil qilish, sintez qilish, baholash va yangi g'oyalar yaratish jarayonlari uzviy bog'liq holda amalga oshiriladi.

Thompson [8] o'z tadqiqotlarida matn bilan ishlashning innovatsion usullarini taklif etadi. Uning fikricha, kreativ yozma ishlar, esse yozish, matn transformatsiyasi kabi metodlar o'quvchilarning

ijodiy salohiyatini ochib berishga yordam beradi. Bu jarayonda o'quvchilar matnning tuzilishi, uslubi va kompozitsiyasi ustida ijodiy ishlaydilar.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kreativ kompetensiyani rivojlantirishda individual yondashuv muhim ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining qiziqishlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda, matn ustida ishlash metodlarini tanlash va qo'llash zarur. Bu yondashuv o'quvchilarning kreativ salohiyatini to'liq ochib berishga imkon yaratadi.

Shuningdek, kreativ kompetensiyani rivojlantirishda o'qituvchining roli ham muhimdir. O'qituvchi matn bilan ishlash jarayonida fasilitator vazifasini bajarishi, o'quvchilarning ijodiy izlanishlarini qo'llab-quvvatlashi va yo'naltirishi lozim. Bu jarayonda o'qituvchi innovatsion metodlarni qo'llash, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va kreativ muhitni yaratish bo'yicha yetarli kompetensiyaga ega bo'lishi kerak.

Tahlil natijalariga ko'ra, matn ustida ishlash jarayonida kreativ kompetensiyani rivojlantirishning samaradorligi quyidagi omillarga bog'liq: o'quv jarayonining to'g'ri tashkil etilishi, zamonaviy metodlarning kompleks qo'llanilishi, texnologik resurslardan samarali foydalanish, individual yondashuvning ta'minlanishi va o'qituvchining professional kompetentligi.

XULOSA

Matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning kreativ kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi kompleks va tizimli yondashuvni talab etadigan pedagogik jarayon hisoblanadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim metodlari, innovatsion texnologiyalar va kreativ yondashuvlarning integratsiyasi eng samarali natijalarni beradi.

Kreativ kompetensiyani rivojlantirishda matn bilan ishlashning turli xil metodlarini qo'llash, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va individual yondashuvni ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda o'qituvchining professional kompetentligi, pedagogik mahorati va innovatsion yondashuvlari hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, kreativ kompetensiyani rivojlantirishda quyidagi asosiy yo'nalishlarni inobatga olish zarur:

- Matn bilan ishlashning zamonaviy va an'anaviy metodlarini optimal nisbatda qo'llash;
- Raqamli texnologiyalar va multimedia resurslaridan samarali foydalanish;
- O'quvchilarning individual xususiyatlari va qiziqishlarini hisobga olish;
- Kreativ fikrlashni rag'batlantiruvchi ta'limiy muhitni yaratish;
- O'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlash.

Shu bilan birga, kreativ kompetensiyani rivojlantirish metodikasini takomillashtirish bo'yicha quyidagi yo'nalishlarda ilmiy-tadqiqot ishlarini davom ettirish maqsadga muvofiq:

- Zamonaviy texnologiyalarning samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqish;
- Kreativ kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalarni o'rganish va mahalliy sharoitga moslash;

- O'qituvchilar uchun metodik tavsiyalar va qo'llanmalar yaratish.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning kreativ kompetensiyasini rivojlantirish - bu uzluksiz va dinamik jarayon bo'lib, u doimiy ravishda yangilanib va takomillashib borishni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Brown, A. (2022). Creative Competence in Education. *Harvard Educational Review*, 92(1), 25-40.
2. Азимов, Э. Г. (2023). Креативные методы обучения. *Педагогика*, 5, 45-52.
3. Петров, В. А. (2023). Развитие креативного мышления. *Образование и наука*, 8, 112-120.
4. Smith, J. (2023). Modern Approaches to Text Analysis. *Educational Technology*, 63(4), 78-89.
5. Wilson, R. (2024). Digital Tools in Creative Education. *Technology and Education*, 45(2), 156-168.
6. Johnson, M. (2023). Creative Text Processing Methods. *Journal of Educational Psychology*, 115(3), 445-460.
7. Каримов, О. (2023). Матн билан ишлашнинг замонавий усуллари. *Педагогик таълим*, 4, 85-93.
8. Thompson, K. (2023). Innovation in Text Analysis. *Educational Research Quarterly*, 46(3), 201-215.